

Diagnoza funkcjonalna w przedszkolu

Klucz do skutecznego wspierania rozwoju dziecka – materiał dla nauczycieli przedszkoli

Coraz częściej mówi się, że nie diagnozujemy dziecka, lecz dziecko w kontekście Jego otoczenia. To przesunięcie akcentu – z „co jest nie tak z dzieckiem” na „jak wspólnie z otoczeniem możemy wesprzeć jego rozwój” - stoi dziś u podstaw pracy każdego nauczyciela. Materiał przybliży nauczycielom, czym jest ocena funkcjonalna, jakie są jej podstawy prawne, jak prowadzić ją w codziennej pracy oraz jakich narzędzi używać.

1. Od modelu medycznego do biopsychospołecznego – zmiana spojrzenia na dziecko

Przez dekady niepełnosprawność i trudności rozwojowe opisywano głównie językiem medycyny - Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (**ICD-10**), która koncentruje się na jednostce chorobowej i „naprawianiu” dziecka tak, by pasowało do normy. Odpowiedzią na ograniczenia tego podejścia stała się **Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF)**, opracowana przez Światową Organizację Zdrowia, która patrzy na funkcjonowanie człowieka znacznie szerzej.

Dobrze oddaje to metafora ryby w akwarium. W modelu medycznym akwarium jest stałe, a pytanie brzmi: co zrobić, aby ryba (dziecko) dopasowała się do zastanych warunków? W modelu biopsychospołecznym akwarium jest elastyczne, a pytanie brzmi: jak zmienić środowisko, aby ryba mogła się w nim swobodnie rozwijać? Model medyczny szuka deficytów i skłania do etykietowania dziecka; model biopsychospołeczny patrzy na jego funkcjonowanie w grupie, analizuje środowisko przedszkolne i szuka sposobów usuwania barier.

ICF opisuje funkcjonowanie człowieka w dwóch częściach. Pierwsza dotyczy funkcjonowania i niepełnosprawności — obejmuje funkcje i struktury ciała oraz aktywność i uczestnictwo. Druga dotyczy czynników kontekstowych — środowiskowych i osobowych ICF. Ocenia zmianę w funkcji i strukturze ciała, zdolność dziecka do wykonania danej czynności w warunkach standardowych oraz jej rzeczywiste wykonanie w środowisku, a także ułatwienia lub bariery wynikające z otoczenia.

Nie diagnozujemy tylko dziecka. Diagnozujemy dziecko w kontekście Jego otoczenia.

2. Podstawy prawne oceny funkcjonalnej w przedszkolu

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, pomoc psychologiczno-pedagogiczna polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dziecka oraz rozpoznawaniu jego indywidualnych możliwości psychofizycznych i czynników środowiskowych wpływających na funkcjonowanie

przedszkolu. Jej celem jest wspieranie potencjału rozwojowego dziecka oraz jego pełne i aktywne uczestnictwo w życiu przedszkola i środowisku społecznym.

Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 2 marca 2026 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz.U. z 2026 r., poz. 428) precyzuje, w jaki sposób powstaje charakterystyka funkcjonowania dziecka. Przewodniczący zespołu orzekającego zwraca się do dyrektora przedszkola o przekazanie opinii o funkcjonowaniu dziecka, w tym o jego trudnościach oraz mocnych stronach i uzdolnieniach rozpoznanych przez nauczycieli. Opinię wydaje się w terminie 10 dni od otrzymania wniosku, a jej kopię przekazuje się rodzicom.

Informacja o funkcjonowaniu dziecka odnosi się do obszarów ujętych w klasyfikacji ICF, adekwatnie do wieku i poziomu rozwoju psychofizycznego. Dla dziecka objętego wychowaniem przedszkolnym są to:

- uczenie się i stosowanie wiedzy,
- zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach — przystosowanie społeczne i emocjonalne,
- porozumiewanie się,
- aktywność ruchowa — poruszanie się,
- dbanie o siebie.

Opinia obejmuje również zakres i rodzaj trudności w realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego. To właśnie te pięć obszarów warto mieć na uwadze, prowadząc codzienną obserwację grupy.

3. Czym jest diagnoza (ocena) funkcjonalna

Obserwacja funkcjonalna dotyczy każdego dziecka — zarówno rozwijającego się prawidłowo i wybitnie zdolnego, jak i mierzącego się z trudnościami rozwojowymi. Nie jest to więc narzędzie zarezerwowane dla dzieci z orzeczeniami, lecz element codziennej pracy pedagogicznej z całą grupą.

Głównym założeniem oceny funkcjonalnej jest indywidualne podejście do każdego dziecka i jego środowiska — rodzinnego, przedszkolnego i społecznego. Ocenę funkcjonalną przeprowadza zespół osób towarzyszących dziecku w rozwoju: nauczyciele, specjaliści, dyrektor oraz rodzice, którzy razem budują pełniejszy obraz jego funkcjonowania niż mogliby stworzyć osobno.

Nie ma objawu bez znaczenia. Trzeba notować i zastanawiać się nad wszystkim, odrzucać, co przypadkowe, łączyć, co pokrewne, szukać kierujących praw. J. Korczak

To motto dobrze streszcza istotę rzetelnej obserwacji pedagogicznej: systematyczność, cierpliwość i szukanie związków między zaobserwowanymi zachowaniami.

4. Rola nauczyciela i dyrektora

Skuteczna diagnoza funkcjonalna wymaga współdziałania na dwóch poziomach.

Rola nauczyciela:

- codzienna, uważna obserwacja dziecka w różnych sytuacjach (zabawa swobodna, zajęcia kierowane, posiłki, sytuacje trudne),
- systematyczne dokumentowanie zachowań i postępów,
- wstępna ocena potrzeb rozwojowych i edukacyjnych,
- bezpośrednia komunikacja z rodzicami o postępach dziecka.

Rola dyrektora:

- organizacja procesu diagnozy i koordynacja działań zespołu,
- zapewnienie szkoleń i wsparcia merytorycznego dla nauczycieli,
- budowanie kultury współpracy z rodzicami i specjalistami,
- monitorowanie wdrażania indywidualnych programów wspomagania rozwoju dziecka.

Bez tego wsparcia organizacyjnego nawet najbardziej zaangażowany nauczyciel będzie miał trudność z prowadzeniem rzetelnej, systematycznej obserwacji.

5. Metody i narzędzia pracy

W codziennej praktyce diagnozy funkcjonalnej wykorzystuje się przede wszystkim: obserwację pedagogiczną prowadzoną w naturalnych, rutynowych sytuacjach przedszkolnych; wywiad z rodzicami, który dostarcza informacji o funkcjonowaniu dziecka w środowisku domowym; analizę dostępnej dokumentacji (w tym opinii i orzeczeń) oraz standaryzowane arkusze i skale funkcjonalne.

Bardzo pomocnym źródłem narzędzi diagnostycznych i przesiewowych jest Portal Wsparcia Edukacyjno-Specjalistycznego (wsparcie.gov.pl), prowadzony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Po założeniu jednego konta nauczyciele i specjaliści zyskują dostęp m.in. do:

- **SRMD** - Skali Rozwoju Małego Dziecka (szerzej opisanej w punkcie 6),
- **KSzOF** - Kwestionariusza Szkolnej Oceny Funkcjonalnej, służącego do opisu mocnych stron i trudności dziecka w kontekście środowiska edukacyjnego,
- **KAPP** - Kompleksowej Analizy Procesów Poznawczych, narzędzia do oceny procesów poznawczych u dzieci i młodzieży w wieku od 3 miesięcy do 25 lat,
- **OKC** - narzędzia Objawy-Kompetencje-Cechy, służącego do całościowej oceny funkcjonowania emocjonalno-społecznego i temperamentu.

Efektywne dostosowanie wymagań edukacyjnych, korzystanie z dostępnych narzędzi diagnostycznych, bieżące monitorowanie funkcjonowania dziecka i ocenianie postępów oraz stała współpraca z rodzicami - to elementy, które powinny wzajemnie się przenikać w codziennej pracy z dzieckiem.

6. Skala Rozwoju Małego Dziecka (SRMD) — narzędzie warte poznania

Skala Rozwoju Małego Dziecka to wystandaryzowane narzędzie służące do oceny poziomu funkcjonowania dzieci od 6. miesiąca życia do momentu osiągnięcia gotowości szkolnej, czyli podjęcia nauki w klasie I. Jej fundamenty wywodzą się z psychologii rozwojowej, a konstrukcja narzędzia

odzwierciedla etapowość rozwoju — rozumianego jako proces, w którym pojawienie się jednych umiejętności warunkuje kolejne.

SRMD dostępna jest w dwóch wariantach: papierowym (formularz PDF do pobrania i wydruku) oraz cyfrowym, za pośrednictwem strony wsparcie.gov.pl. Wersja cyfrowa jest intuicyjna i prosta w obsłudze, oferuje czytelne instrukcje oraz wsparcie eksperta w razie problemów technicznych lub merytorycznych.

Narzędzie składa się z czterech elementów:

- kwestionariusza danych podstawowych,
- kwestionariusza obserwacji aktywności dziecka w poszczególnych obszarach,
- profilu funkcjonalnego aktywności dziecka,
- raportu końcowego, w którym określany jest poziom potrzebnego wsparcia (w skali 0–3).

W arkuszach dla dzieci w wieku 3–6 lat oceniane obszary aktywności obejmują uczenie się i stosowanie wiedzy, zachowania społeczne we wzajemnych kontaktach (przystosowanie społeczne i emocjonalne), porozumiewanie się, aktywność ruchową (poruszanie się), chwytanie i manipulowanie przedmiotami oraz zręczność, a także dbanie o siebie.

Raport SRMD zawiera ocenę w postaci sumy punktów uzyskanych z obserwacji (odpowiedzi „TAK” w poszczególnych obszarach), na której podstawie generowane są rekomendacje dotyczące poziomu zalecanego wsparcia dziecka.

Dlaczego warto wykorzystywać SRMD w pracy przedszkola?

- to narzędzie bezpłatne, dostępne w wersji papierowej i cyfrowej, z możliwością zatrzymania badania w dowolnym momencie i wygenerowania raportu,
- nie wymaga aranżowania specjalnych warunków diagnostycznych — obserwacja odbywa się w codziennych, rutynowych sytuacjach w przedszkolu i w domu,
- sprawdza się w profilaktyce, bieżącej ocenie i monitorowaniu rozwoju oraz potrzeb dziecka,
- wspiera ewaluację skuteczności udzielanego wsparcia i ocenę gotowości szkolnej,
- ułatwia długofalowe planowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i jej finansowania na podstawie prowadzonych statystyk.

7. Jak wygląda proces wsparcia dziecka - krok po kroku

Ścieżkę wspierania dziecka w żłobku lub przedszkolu można przedstawić, jako sześć powiązanych etapów:

- Krok 1. Obserwacja dziecka w żłobku/przedszkolu i określenie potrzeb dziecka oraz rodziny.
- Krok 2. Profil funkcjonalny dziecka i określenie wstępnego poziomu potrzebnego wsparcia.
- Krok 3. Pogłębiona ocena funkcjonalna dziecka — w przedszkolu lub w poradni psychologiczno-pedagogicznej — i kwalifikacja do poziomu wsparcia (np. wczesnego wspomagania rozwoju, WWR).
- Krok 4. Realizacja wsparcia w przedszkolu, w razie potrzeby uzupełniona działaniami innego podmiotu z sieci wsparcia, prowadzona przez zespół WWR.

- Krok 5. Opracowanie i wdrażanie indywidualnego programu wczesnego wspomaganie rozwoju (IPWWR) pod nadzorem specjalisty wiodącego.
- Krok 6. Ewaluacja i ponowna ocena, która - w razie potrzeby - otwiera kolejny cykl wsparcia.

Cykliczność tego procesu jest kluczowa: diagnoza funkcjonalna nie jest jednorazowym wydarzeniem, lecz procesem towarzyszącym dziecku tak długo, jak jest to potrzebne.

8. Najczęstsze błędy w diagnozie funkcjonalnej

Warto znać najczęstsze pułapki, aby ich unikać:

- skupienie się wyłącznie na deficytach dziecka, z pominięciem jego mocnych stron i zasobów,
- brak analizy czynników środowiskowych, które mogą sprzyjać funkcjonowaniu dziecka albo je utrudniać,
- traktowanie diagnozy jako zdarzenia jednorazowego, bez regularnej aktualizacji w miarę rozwoju dziecka,
- nie włączanie nauczycieli i rodziców w proces diagnostyczny, mimo że to oni najlepiej znają dziecko w codziennych sytuacjach.

Świadomość tych błędów jest pierwszym krokiem do prowadzenia diagnozy rzetelnej i przyjaznej dziecku.

9. Podsumowanie

Dobrze zorganizowana pomoc psychologiczno-pedagogiczna to nie dodatkowy obowiązek nałożony na przedszkole, lecz element dobrej jakości jego pracy. Diagnoza funkcjonalna, prowadzona zespołowo, systematycznie i z uwzględnieniem środowiska dziecka, pozwala trafniej rozpoznawać potrzeby najmłodszych i skuteczniej planować wsparcie — zarówno w codziennej pracy nauczyciela, jak i na poziomie organizacji całej placówki.

Zalecana literatura i źródła

Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (tekst jednolity: Dz.U. z 2023 r., poz. 1798).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 2 marca 2026 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz.U. z 2026 r., poz. 428).
- Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF), Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), wersja polska: Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia.

Publikacje i poradniki:

Ośrodek Rozwoju Edukacji, „Ocena funkcjonalna w szkole dla każdego – założenia, pomiar, zastosowanie” (e-book, 2024) — dostępne na ore.edu.pl.

- Ośrodek Rozwoju Edukacji, „Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcie rodzin” – poradnik dla rodziców i specjalistów (2025) — dostępne na ore.edu.pl.
- Ośrodek Rozwoju Edukacji, „Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka w teorii i praktyce” (2017) — dostępne na ore.edu.pl.
- A. Tanajewska, „Diagnoza rozwoju dziecka przedszkolnego”.

-
- I. Wrońska, „Diagnoza i wspomaganie rozwoju psychoruchowego dziecka w wieku przedszkolnym”.
 - „Diagnozowanie rozwoju małego dziecka”, cz. 1, Wydawnictwo Difin.

Narzędzia i strony internetowe

- Portal Wsparcia Edukacyjno-Specjalistycznego: wsparcie.gov.pl — bezpłatne narzędzia przesiewowe i diagnostyczne, w tym SRMD, KSzOF, KAPP, OKC.
- Materiały informacyjne kuratoriów oświaty dotyczące Portalu Wsparcia Edukacyjno-Specjalistycznego.

Materiał opracowany przez Sopocki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli na podstawie prezentacji szkoleniowej „Diagnoza funkcjonalna w przedszkolu kluczem do skutecznego wspierania rozwoju dziecka” (część dotycząca Skali Rozwoju Małego Dziecka na podstawie materiałów: Radosław Piotrowicz), rozszerzonej o dodatkowe informacje i zalecaną literaturę.